

Utrikes födda och deras barn halkar efter i välfärdssamhället

Ur antologin [Den kantstötta välfärden.](#)

Makarna Inghe skrev sin bok *Den ofärdiga välfärden* under rekordåren i slutet på 1960-talet. Trots att Sverige blivit än rikare sedan dess har klyftorna ökat. Särskilt bekymmersamt är det för utrikes födda och deras barn.

Välfärdsstaten fortsatte att byggas ut efter att makarna Inghe skrivit sin bok. Sedan dess har BNP per capita vuxit och blivit 2,5 gånger så stor. Och jämfört med hur det såg ut år 1950 är BNP per capita 4 gånger så stor idag.

Löneskillnaderna mellan personer med olika socioekonomisk bakgrund minskade fram till början av 1980-talet. Framförallt var det löner i okvalificerade arbetaryrken som ökade och kom i kapp tjänstemännens löner. Vi hade även en strukturuomvandling där jobb med riktigt låga löner rationaliserades bort. Kvinnorna tågade in på arbetsmarknaden och familjerna fick två försörjare.

Ersättningsnivåerna vid förtidspension ökade, andelen som var med i en a-kassa och fick ersättning vid arbetslöshet ökade och de ersatta perioderna förlängdes. ATP-systemet infördes och pensionerna steg. Allt detta tillsammans ledde till att inkomstskillnaderna minskade. I början av 1980-talet var skillnaderna som lägst.

Sedan 1980-talet har löneskillnaderna börjat öka igen. Men det var framförallt de med de högsta lönerna som fick ännu högre löner. Chefslönerna har ökat. Även andelen jobb med höga löner har ökat. Samtidigt har inkomstskillnaderna mellan dem som har, och de som inte har arbete ökat kraftigt sedan mitten av

1980-talet. Det beror på att nivån på lönerna har ökat mer än nivån på transfereringarna. Lönerna har alltså dragit ifrån nivån på förtidspensioner, sjukpenning, a-kassa och försörjningsstöd. Idag har de som inte arbetar hälften så stor disponibel medianinkomst som de som arbetar. Skillnaden var 20 procent i början av 1990-talet.

Makarna Inghe tar upp de arbetslösa i sin bok och diskuterar problematiken med att a-kassa inte är obligatorisk. När de skrev boken hade ungefär 40 procent av de arbetslösa a-kassa. Makarna påpekade att anslutningsgraden till a-kassan var mycket lägre i grupper med större risk att bli arbetslösa, grupper som verkligen skulle behöva vara medlemmar. De noterade också att villkoren för att få ersättning var stränga och att många arbetslösa inte uppfyllde kraven.

Andelen arbetslösa som fick ersättning ökade fram till slutet av 1990-talet då knappt 80 procent av alla arbetslösa fick a-kassa. Sedan dess har andelen minskat kraftigt, anslutningsgraden till a-kassorna har rasat och idag får endast drygt var tredje arbetslös ersättning från en a-kassa. Det är alltså en lägre andel av de arbetslösa som får a-kasseersättning idag än när makarna Inghe skrev sin bok. Det är fortfarande de med högst arbetslöshetsrisker som står utanför a-kassan.

När makarna Inghe skrev sin bok var det högkonjunktur. Arbetslösheten var mycket låg och det var framförallt personer med nedsatt arbetsförmåga, både fysiskt och psykiskt, som var arbetslösa. Idag är det helt andra grupper som har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden, framförallt utrikes födda, särskilt de från länder utanför Europa och de som har låg utbildning.

De stora skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda uppkom under krisåren i början av 1990-talet och sedan dess har skillnaderna fortsatt varit stora. Arbetslösheten var över 20 procent bland utrikes födda i mitten av 1990-talet och knappt

10 procent bland inrikes födda. Skillnaderna i arbetslöshet mellan inrikes och utrikes födda är fortfarande 10 procentenheter, men arbetslösheten är nu ca 15 procent bland utrikes födda och 5 procent bland inrikes födda.

För att kunna räknas som arbetslös måste man tillhöra arbetskraften. Bland utrikes födda kvinnor står 25 procent utanför arbetskraften. Utrikes födda är även överrepresenterade bland dem som får försörjningsstöd. Andelen med försörjningsstöd har legat kring fyra – fem procent sedan slutet av 1960-talet, med en uppgång till sju procent under 1990-talet. Men bland utrikes födda har andelen fluktuerat mellan 12 och 25 procent beroende på konjunktur sedan början på 1980-talet, då man började dela upp statistiken i utrikes och inrikes födda.

Särskilt höga andelar med försörjningsstöd finner vi bland dem som är födda i Afrika och Asien. Idag är det ungefär 30 procent av dem som är födda i Afrika och knappt 20 procent av dem födda i Asien som lever i ett hushåll som får försörjningsstöd.

Problemet med de stora skillnaderna mellan utrikes och inrikes födda, vare sig det mäts i inkomster, arbetslöshet, andel i arbetskraften eller andelen med försörjningsstöd, är att skillnaderna även finns bland de unga. Även de som kommer som barn till Sverige och får största delen av sin utbildning här har svårare att få jobb. De får lägre inkomster och sämre avkastning på utbildning än de som är födda i Sverige. Det gäller särskilt pojkar. Den kritiska åldern för ankomst till Sverige är nio år. Barn som kommer före nio års ålder klarar sig lika bra i skolan som barn som är födda i Sverige.

Det går sämre även för andra generationens invandrare, de har svårare att få arbete än dem utan utländsk bakgrund. Men väl i arbete är inkomstskillnaderna obefintliga eller mycket små. Man ska dock komma ihåg att de som idag är andra generationens invandrare framförallt har föräldrar som kom hit som

arbetskraftsinvandrare och har haft lättare att etablera sig här än de som kommit som flyktinginvandrare under 1990-talet och senare. Det har underlättat barnens situation i Sverige. Så det finns en stor risk att det kommer att gå sämre för framtidens andragenerationens invandrare om inte integrationen lyckas bättre än vad den gjort hittills.

Sammanfattningsvis är Sverige ett betydligt rikare land idag än när makarna Inghe skrev sin bok. Samtidigt har vi större klyftor än då. Särskilt bekymmersam är situationen för utrikes födda och deras barn.

*Text: Gabriella Sjögren Lindquist
docent i nationalekonomi vid Stockholms universitet
Arbetar på Inspektionen för socialförsäkringen*

Bild: Frans Oddner

Ovanstående text finns i en längre version i den nyutkomna antologin [Den kantstötta välfärden](#), med Hans Swärd som redaktör, utgiven av Studentlitteratur. SocialPolitik kommer att publicera alla antologins texter i korta versioner.

I slutet av 1960-talet, under rekordåren i svensk ekonomi, kom Den ofärdiga välfärden ut. Boken såldes i rekordupplagor och gjorde starkt avtryck i debatten om välfärdssamhället. Den blev en temperaturmätare på dåtidens välfärd och dess brister.

Nu har ett antal välfärdsforskare från flera olika discipliner gått samman för att analysera vad som hänt med utvecklingen på ett antal välfärdsområden under det gångna halvsekle. Vilka luckor finns det i välfärden i dag? Vilka grupper känner främlingskap i det moderna samhället? Vilka ny-(gamla) utmaningar ställs välfärden inför? Vilka bilder ges av svensk välfärd i en tid då fakta tycks få allt mindre utrymme?

The background of the cover is a photograph of a green bus. The bus is angled, and its side window reflects a painting of a man in a blue cap and dark coat, looking to the right. The reflection is set against a background of bare trees and a building. The title and author's name are printed over the lower part of the bus image.

HANS SWÄRD **Den
kantstötta
välfärden**